

**TARVUZ URUG‘LARINI EKISHGA TAYYORLASHDA, KIMYOVIY DORI
VOSITALAR BILAN ISHLOV BERISH HAMDA YETISHTIRISH
AGROTEXNIKASI**

Jo‘rayev Jasurbek Murodjon o‘g‘li

AQXAI magistri

Jo‘rayeva Dilnoza Xudoyberdi qizi

AQXAI magistri

Raximov Azizbek Dilmuratovich

AQXAI q.x.f.f.d. dotsenti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada tarvuz urug‘larini ekishga tayyorlashda, kimyoviy dori vositalar bilan ishlov berish hamda yetishtirish agrotexnikasi haqida ma‘lumotlar bilan tanishishingiz mumkin.

Kalit so‘zlar: tarvuz, urug‘, nav, poya, meva, hosildorlik, mahsuldorlik

АННОТАЦИЯ

В этой статье вы можете ознакомиться с информацией о подготовке семян арбуза к посадке, обработке химическими препаратами, а также агротехнике выращивания.

Ключевые слова: арбуз, семя, сорт, стебель, плод, урожай, урожайность.

KIRISH: Tarvuz o‘zida juda ko‘p vitamin va minerallarni saqlab, quyidagilarda yordam beradi: Tarvuz moddalar almashinuvini normallashtirishda yordam beradi, buyrak va jigarni tozalab, ularning faoliyatini yaxshilaydi, organizmni mustahkamlab, immunitetni ko‘taradi, zararli xolesterindan xalos etadi, ichaklar faoliyatini

yaxshilaydi, zaharlanish yoki antibiotiklar qabul qilgandan so'ng, tarvuz iste'mol qilinsa, shunda u zaharli moddalarni organizmdan chiqarishga ko'maklashadi.

Tarvuz o'simligini kasalliklarga chalinishini oldini olish maqsadida urug'larni ekish oldidan o'simlikka biogen ta'sir etuvchi moddalarning suvli eritmasida ivitish-metilen ko'ki (метиленовый синий) -12 litr suvga 4 gramm modda hisobida; salitsil kislotasi -1 litr suvga 0,1-0,5 mg va mikroelementlar eritmasida ivitish (0,1-0,5 % li bor kislotasida); 0,02-0,05 % li marganets sulfat tuzida; 0,005-0,01 % li kobalt sulfat tuzi yoki 0,02-0,04 % li alyumin-molibdat nordon tuzi eritmasida ivitish ularning o'sishiga yaxshi ta'sir ko'rsatadi. Poliz ekinlari urug'lari tuproqning 8-10 sm chuqurlikdagi harorati +12+15° C darajaga yetganida ekishga kirishiladi. Bunday sharoitlar O'zbekistonning janubida aprel oyi boshida, shimolda esa aprel oyi oxirida sodir bo'ladi. Ekish muddatlari mahsulot pishib yetilishi vaqtiga ham bog'liq, binobarin, tarvuz va tarvuzning qishda saqlanadigan kechki navlari may oyi oxiri iyun oyi boshlarida ekiladi, bunda hosilning ko'p qismi sentyabr-oktyabr oyida yetiladi (1-jadval).

Ekish chuqurligi urug'larning mayda-yirikligiga, ekish muddatlariga, tuproqning namligi va tarkibiy xususiyatlariga bog'liqdir. Odatda tarvuz urug'lari 4-6 sm chuqurlikka ekiladi.

1-jadval

O'zbekistonda tuproq-iqlim sharoiti va navlar xususiyatiga ko'ra poliz ekinlari ekish muddatlari

Tarvuz (<i>Citrullas vulgaris</i>)			
Ekish muddatlari			
Navlar	Janubiy hudud	Markaziy hudud	Shimoliy hudud
<i>Ertapishar</i>	1-10 aprel	1-30 aprel	20-30 aprel
<i>O'rtapishar</i>	10-20 aprel	1-15 may	1-15 may
<i>Kechpishar</i>	1-10 iyun	15-30 may	20-30 may

Poliz ekinlarini ekish normalari (me'yorlari) ekish usuli, bir uyaga ekiladigan urug' miqdori va urug'lar katta-kichikligiga bog'liq. Tarvuz urug'lari bir uyaga 4-5 ta, 1 ga maydonga 3-4 kg tarvuz urug'i ekiladi.

O'zbekistonning sug'oriladigan yerlarida tarvuz o'simligining oziqlanish maydoni 1-2 m². Joylashtirish usullari (sxemalari) o'simliklarning geklardagi kerakli sonini ta'minlabgina qolmay, balki poliz ekinlarini yetishtirish va hosilini yig'ish bilan bog'liq bo'lgan ishlarni maksimal mexanizatsiyalashtirishga qaratilgan bo'lishi zarur. Buning uchun o'simlikning qator oralari kengligi traktor va mashinalarning yurishi uchun qulay bo'lishi kerak. Mamlakatimizda ishlatiladigan traktorlarning oldingi va orqa g'ildiraklarining oralig'i, ya'ni kolleyasi 120; 140 va 180 sm, shuni hisobga olgan holda o'simliklarni joylashtirish usullarini tanlash zarur.

O'zbekistonning sug'oriladigan yerlarida ariqlar orqali sug'orishda poliz ekinlarini lentasimon qo'shqatorlab ekish usuli qo'llaniladi. Bunday usulda tor qator oralari (0,7-0,9 m) va keng pushtalar (2,1-3,6 m) navbatma-navbat joylashadi. Tor qator oralaridan sug'oriladigan egatlar olinadi, pushtalarda o'simlik palaklari joylanadi. 1 geklardagi o'simliklar soni tegishli ravishda tarvuz 8-10 ming dona tarvuz ekiladi.

O'zbekiston sabzavotchilik, polizchilik va kartoshkachilik ilmiy tadqiqot instituti olimlari qovun va tarvuzni quyidagi qo'sh qatorli lentasimon usullarda joylashtirishni tavsiya etadilar 270-290 sm/2x70. Bunda 1 geklardagi o'simliklar soni 7,9 ming dona. Ushbu ekish usullari (sxemalari) qo'llanilganida 270-290 sm keng qator oralari o'rtasidan texnologik egat olinadi, bunday egat poliz ekinlarining qator oralariga ishlov berish mahalida to'rt g'ildirakli traktorlarini (T-28X4M, barcha rusumdagi «Belarus», TTZ-100 QX, va b.) hosilni yig'ish paytida esa 2 PTS-4-793A traktor pritsepini ishlatishga imkon beradi. Urug'lar SBU-2-4A poliz seyalkasining ikkita ekish agregati yordamida ekiladi. Poliz ekinlarini parvarish qilish tuproqni yumshatish, o'simliklarni yaganalash, ekinni oziqlantirish, chopiq qilish, sug'orish, palaklarini to'g'rilash, begona o'tlar va zararkunandalarga qarshi kurashni o'z ichiga oladi.

Poliz ekinlari nanga o'rtacha talabchandir. Ular yer sathi quruq bo'lgan va o'simlik ildizlari joylashgan tuproqning namligi yetarli bo'lgan joylarda yaxshi o'sib, rivojlanadi. Tuproqning o'ta nam bo'lishi o'simliklarga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

XULOSA: O'zbekiston sharoitida poliz ekinlari ko'pincha sug'orib yetishtiriladi. Buning uchun suv oqadigan ariqlar urug' ekish bilan bir vaqtda 22-24 sm chuqurlikda qirqiladi. Ariqlarni bunday chuqurlikda olish o'simlik ildizi atrofida namni ko'proq to'planishiga imkoniyat yaratadi. Natijada o'simlik yaxshi rivojlanib, palagi kasalliklardan saqlanadi. Shuning uchun, poliz ekinlarini o'suv davrida o'simlik ildizi joylashgan tuproq qatlami doimo nam, o'simlik palagi yoyilib yotadigan qatlami quruq bo'lishi kerak. Tuproq namligining yuqori bo'lishi o'simliklarga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Poliz ekinlari uchun tuproq namligi quyidagicha bo'lishi kerak: yozgi eti qattiq tarvuzlar uchun tuproqning sug'orishdan oldingi namligi tuproq dala nam sig'imi bo'yicha 60-65-60 %, yoki 65-70-75 bo'lishi kerak. Tuproqning bunday namligiga gektariga 600-700 m³ miqdorida 3-4 marta sug'orish bilan erishiladi. Bu sug'orish sxemasi 0-2-1 yoki 1-2-1 hisobida belgilanib, gullash fazasidan oldin-0, qiyg'os gullash fazasida-2, meva tugish davrida-1 marotaba sug'orish demakdir. Tuproqni 60 sm chuqurligigacha nam borishi uchun yuqorida aytilgan normadagi suv bilan tekis joylarda 2 kun, nishab joylarda esa 3 kun sug'orish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <https://uz.blabto.com/4353-15-best-new-varieties-and-hybrids-of-watermelons.html>
2. https://uz.wikipedia.org/wiki/Turkum:Tarvuz_navlari
3. <https://agronet.uz/tarvuz-navlari/>
4. <https://agro-olam.uz/tarvuz-navlari-haqida-batafsil-malumat/>